

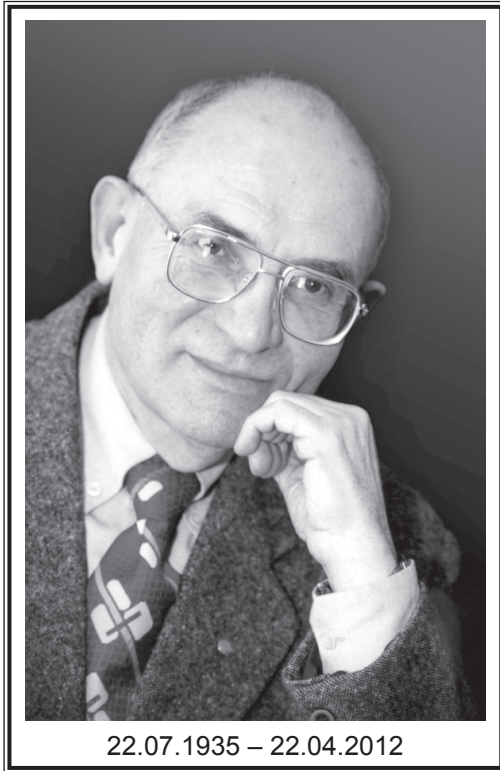
СВОЄ ЖИТТЯ ВІДДАВ ПОЛІГРАФІЇ

О. В. Мельников

Українська академія друкарства

ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ

Це спогади про заслуженого діяча науки і техніки України, доктора технічних наук професора Едуарда Тимофійовича Лазаренка, який більше п'ятдесяти років присвятив підготовці фахівців та науковців для поліграфічної галузі.

Едуард Тимофійович прожив насичене життя: йому пощастило працювати з такими відомими вченими та педагогами, як О. О. Берлін, Б. В. Коваленко, Л. А. Козаровицький, В. А. Кравчук, А. Б. Куслицький, В. Г. Матюшова, Р. Г. Машталер, М. М. Полянський, М. І. Сіняков, О. П. Стецьків, Л. І. Сулакова, Д. П. Татієв, А. Н. Тинний, К. В. Тір, Г. Д. Толстой, В. І. Шеберстов. Професора Е. Т. Лазаренка знали не тільки в нашій країні та республіках колишнього СРСР, але й у Польщі, Федеративній Республіці Німеччині, Словаччині, Тунісі.

Практично усе свідоме життя Едуарда Тимофійовича Лазаренка було пов'язане з Українським поліграфічним інститутом ім. Івана Федорова (нині Українська академія друкарства), до якого у далекому

1953 р. вступив на навчання після закінчення середньої школи. У 1958 р., закінчивши з відзнакою технологічний факультет інституту, рік за розподілом працював у Дніпропетровську. Потім знову свою долю пов'язав зі Львовом, повернувшись на роботу до УПІ ім. Івана Федорова, де й пройшов усі сходинки науково-педагогічної кар'єри: спочатку асистент (1959–1961, 1962–1965 та 1968–1970), завідувач лабораторії (1961–1962), пізніше старший викладач (1970–1971), доцент (1971–1991) кафедри технології поліграфічного виробництва, а згодом — технології друкарсько-обробних процесів та поліграфічних матеріалів. З 2001-го до останніх днів життя Е. Т. Лазаренко — професор кафедри технології друкованих видань та паковань.

За час навчання в аспірантурі при Українському поліграфічному інституті у 1965–1968 рр. підготував і в 1970 р. у Московському поліграфічному інституті успішно захистив дисертаційну роботу «Исследование особенностей растворения неосвященных участков фотополимерных копий в процессе изготовления гибких фотополимерных печатных форм» на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук. Нетривалий час був науковим керівником галузевої науково-дослідної лабораторії фотополімерних друкарських форм Держкомвидаву СРСР. Протягом 1990–2001 рр. завідував кафедрою технології друкарсько-обробних процесів та поліграфічних матеріалів (потім кафедра називалася технології друкарсько-обробних процесів) Української академії друкарства. Через двадцять років після кандидатської дисертації — у 1991 р., там само у Москві захистив дисертаційну роботу «Фотополимерные печатные формы из олигоэфиракрилатов» на здобуття наукового ступеня доктора технічних наук.

Едуард Тимофійович був членом спеціалізованих рад із захисту дисертацій у Москві, Львові та Києві, членом редколегій та активним дописувачем практично усіх галузевих фахових видань. Він автор та співавтор 600 наукових і навчально-методичних публікацій, серед яких 100 авторських свідоцтв СРСР і патентів на винаходи України, США, ФРН, Франції, Японії, книги «Фотополимерные печатные формы» (К.: Техника, 1978); «Фотохимическое формование печатных форм» (Львів: Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1984); «Печатные формы из фотополимеризующихся материалов» (К.: Техника, 1987); «Технология изготовления печатных форм» (М.: Книга, 1990); «Оздоблення друкованої продукції. Технологія, устаткування, матеріали» (К.: Ун-т «Україна», 2003); «Захист друкованої продукції» (Львів: Укр. акад. друкарства, 2007); «Параметри відбитків рулонного офсетного друку: фактори управління і впливу» (Львів: Укр. акад. друкарства, 2009). Указом Президента України Едуарду Тимофійовичу присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України, нагороджено грамотою Верховної Ради України.

22 квітня 2012 року його не стало...

Дуже добре пам'ятаю, як наприкінці 2004 р. після отримання підтвердження про присвоєння мені наукового ступеня кандидата наук Едуард Тимофійович ніби між іншим сказав: «Знаєш, скільки мені років? Якщо плануєш далі щось робити в науці, не барися, бо невідомо, скільки мені залишилося...». Тоді ці слова я сприйняв як поганий жарт. Наше знайомство з Едуардом Тимофійовичем відбулося, коли він був уже відомим ученим: у 1991 р., коли я вступив до Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова, Едуарду Тимофійовичу виповнилося 56 років, коли закінчив академію та вступив на навчання до аспірантури, — йому 61, а на момент захисту мною кандидатської дисертації моєму вчителю минуло 69. Ураховуючи нашу істотну різницю у віці, не всі його вчинки та настанови завжди міг зрозуміти й адекватно сприйняти, але в одному твердо переконаний: перші мої кроки в науці, зроблені під його керівництвом, виявилися для мене не тільки важливими та повчальними, а й багато у чому

визначальними! Едуард Тимофійович вчив мене писати тези та статті, огляди, складати заявки на винаходи, допомагав у підготовці навчальних і навчально-методичних видань, готував до виступів, терпляче вислуховував мою «маячню», коли був неправий.

З почуттям глибокої скорботи я отримав звістку про смерть свого вчителя, який був здатен запалити будь-кого своїми ідеями і крок за кроком, незважаючи на перешкоди, спрямувати всі сили на їх втілення. Не вірилось!.. Ще за десять днів до смерті ми з Едуардом Тимофійовичем телефоном обговорювали наукову роботу одного з його аспірантів...

Останні роки були нелегкими для Едуарда Тимофійовича, втрачався зір, йому важко було пересуватися, — ми всі це бачили й співчували. Звичайно, найбільшою проблемою було те, що він погано бачив, що створювало йому серйозні незручності, сповільнювало роботу. Однак до останнього в Едуарда Тимофійовича Лазаренка зберігалися світлий розум і зацікавленість усім, що відбувається навколо. Незважаючи на непростий фізичний стан, він продовжував активно працювати: достатньо нагадати, що за останні десять років під керівництвом професора Лазаренка було захищено дві докторських і п'ять кандидатських дисертаційних робіт. Ці цифри доволі значущі для людей, які розуміються на підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації, адже такі темпи важко витримати і молодим науковим керівникам.

Дуже часто нашим ученим і науковцям дорікають, що їхні роботи не знаходять практичного застосування. Можу навести один промовистий, на мою думку, приклад про використання результатів наукової роботи Е. Т. Лазаренка. Яюсь познайомився з людиною, далекою від поліграфії й тим паче від науки, яка, мешкаючи на периферії, користувалася однією з книг Едуарда Тимофійовича і спромоглася самотужки в домашніх умовах з підручних, так би мовити, засобів виготовляти печатки, послуговуючись вичитаними рекомендаціями. Не знаючи достеменно, хто я та чим займаюся, ця особа захоплено розповідала мені про користь від читання наукової літератури. Ось таким тісним може бути світ!

Пригадую іншу історію кількарічної давності. До Едуарда Тимофійовича за допомогою звернувся один молодий науковець. Він розробив спеціальні кольорові лаки, що добре лягали на різноманітні поверхні, прекрасно трималися і мали хороші кольорові характеристики. Була проведена величезна експериментальна робота, з'ясовано технологічні режими нанесення лаків, досліджено технічні властивості й отримано патенти на їх склад, але от невдача: незрозуміле практичне застосування останніх! Лазаренко детально проаналізував отримані результати експериментів, довго міркував над цією проблемою і за декілька місяців після вивчення ним літератури та спілкування зі спеціалістами запропонував наносити лаки на керамічну плитку. У самому факті нанесення лаку на плитку нічого нового не було, але Едуард Тимофійович допоміг розробити новий спосіб оздоблення керамічної плитки, на що пізніше отримали патент України на винахід. Тобто Державний департамент

інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України (Укрпатент), провівши експертизу заявки на винахід, фактично підтвердив, що це було зроблено вперше.

Дехто стверджував, що Е. Т. Лазаренко «пече» дисертації, як пиріжки. Для людей, не дуже обізнаних з тонкощами наукової «кухні», такі твердження дійсно могли видатися правдоподібними, враховуючи солідну кількість виконаних і успішно захищених під керівництвом Едуарда Тимофійовича дисертаційних робіт. Але зовнішність, як відомо, буває оманливою. Він умів не тільки керувати, але й прислухався до думок інших, зважав на них. Я не сказав би, що він був демократом у роботі, тобто дозволяв робити що заманеться: ніколи не забував, що навчання в аспірантурі має свої терміни, тому завжди скеровував своїх учнів у потрібне русло, підказував, де знайти необхідну інформацію, які досліди необхідно виконати, як оформити результати експериментів. Але, безсумнівно, був демократом у тому, що стосувалося спілкування з оточуючими. Мене завжди вражало, як він міг запросто подзвонити комусь із своїх учнів й лагідно запитати, чому пропав, де давно обіцяна стаття чи огляд. Якщо учень бувало «переховувався», Едуард Тимофійович не лінувався й міг розшукати його батьків, поділитися з ними своїми сумнівами щодо доцільності продовжувати таку роботу.

Усе життя професор Е. Т. Лазаренко щедро ділився своїми знаннями і досвідом. Під його керівництвом та за консультацією виконали й захистили дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата технічних наук: А. Р. Бабич, З. Б. Белгайєд, С. І. Беліцька, В. В. Бернацек, І. П. Босак, В. Б. Васильєв, О. М. Величко, О. В. Воржева, С. Ф. Гавенко, О. М. Ганич, Л. М. Гаррі, М. К. Гладилевич, С. В. Гомон, В. І. Демков, В. Й. Запоточний, Л. О. Захарова, Р. С. Зацерковна, В. С. Карпенко, М. О. Крикуненко, В. А. Кук, В. З. Маїк, О. В. Мельников, Р. І. Мервінський, С. В. Моїсеєнко, Т. І. Онищенко, І. О. Раєцький, Л. В. Рудник, Ю. М. Румянцев, В. Г. Сисюк, Л. М. Сливко (Олексій), Н. С. Снігур (Микитів), А. Р. Тищенко, З. Г. Токарчик, С. Є. Хаджинова (Канафоцька), О. О. Ходосевич, Я. Циманек, І. В. Шаблій, С. Якуцевич.

Пам'ять про нього житиме в наших серцях!

ПАМ'ЯТИ УЧИТЕЛЯ

Это воспоминания о заслуженном деятеле науки и техники Украины, докторе технических наук профессоре Эдуарде Тимофеевиче Лазаренко, который более пятидесяти лет посвятил подготовке специалистов и ученых для полиграфической отрасли.

IN MEMORY OF TEACHER

These memories of honored scientist of Ukraine, doctor of technical sciences professor Edward Timofeevich Lazarenko, who over fifty years of dedicated training professionals and researchers for printing industry.

Стаття надійшла 23.04.2012